

Мусылканы Алий былай сессияда мында ары сессияда ба бардырылтып туулуктарын, алар республиканы социал-экономика жаны бла анын баргынаны кере башка-башка бөлөмдө кере-догдону эмда борчланы кесеринден айтылгынын билдиргенди.

Сессия

Бу конюнде Къабарты-Малкъарны Саулукъ сакълау министрствосу Юртинчи Претриятелы сессиясы өткенди. Анга республиканы Претриятелы Претриятелы Мукулканы Алий, аны орунбасарлары Сергей Говоров бла Залим Каширкуо, министрле, муниципалитетлени эмда медицина учреждениеланы башчылары къатышкандыла.

Селешуноу ёзегу — иги тюрленючлену андан ары бардырыртыз

ганды, учреждениеларга жюз бла жарымдан артыкъ улоу берилгенди. Вреланды онгуруу жаны бла да мадар этилди. Дагында адамданы жумушларын тындырыу тюрленди анга илгенди, аланы саны эсе барды, цифралы амалла да кенг хайрыланыладыла, дегенди премьер-министр.

Беланы барды да айтында, бу бөлөмдөр хар не да тапшы деп коюрга болмагынын чертенди ол. Мюк эмда техника, сора дарманла бла жалчытуу, медицина жумушла кылай тамамлангандырына да эс бургузга кереклисин эсгергенди.

Андан сора КъМР-ни саулукъ саклау министри Рустам Калибатов селешуноу эмда бөлөмдөн ишини юсюнден тынгылы хабар айтканды.

Ол билдиргенча, бюгонлюке республиканы саулукъ саклау бөлө-

мюнде 47 кырал органнизация барды, аларда медицина билimlerи болган 13 мингден артыкъ адам урунды. «Саулукъ саклау» миллет проектти чекеринде келир жылга дери 38 мюкчуну реконкт этилдики, дагында онбеш кыша тюрлю болушукла неда жагындан ишлениржиле. Этилген мадарланы хайрындан адамданы ыраза турсаны ачыкылганды керюмдү 54 проценте жетгенди. Проект башланган кезюуден бери алты объект ишленгенди эмда оюноосуе реконкт этилгенди. Аны болжалы 2030 жылга дери созулукуду, ары дери анта да къадар ишти тамамланчылыды.

Налчыке курулушуу бара турган эми улуу поликлиникага Рустам Калибатов энци магына бергенди. Айтканына кере, анда адамны саулугу не жаны бла да тынгылы титирген ол болукуду.

Медицинада улуу инфраструктура проектлени юсюндөн сатыгына, иги жаны тюрленуу жалаңда энци кырал инвестициялы программаны хайрындан болулугу белгилегенди. Анга кере шюндю онкология диспансери хангы мекемы ишлене турды. Алай этилти зат анта да келдө, сөз ючюн, психоневрология эмда туберкулезга кыжау диспансери мекемларын хангырмай ол жюкду.

Жукъган аурууладан бакъган болныцага хангы корпус сюереге кереклиси да энци борланды. Коронавирусу аурууга кыжау ишде сыйнам шарт керюзгенди: хайырлы багыуу жалаңда улуу, диагностика эгарге толу онглари болган учреждениелда бардырылганды, аларда аушхан саусуланы саны да азырак эди. Алайды да, жукъган аурууладан бакъган кыйматлы

болуру ючюн, инфекция службаны ишин энци органзацияларга берилге, аны мекемларын тийишли халга келтирге, керек болса, хангыларын да къошарга керекди. Алай бла улуу инфраструктура проектлени барсына да 7,3 миллиард сом илеририди.

Кызаганмакданы, сора инфаркт эмда инсульт болганыны жашаулары сауклау жаны бла керюмдү иги болганыны айтып, министр анга саусуланы медицина учреждениеларга жетириуу тап кыралганы да себеплик этгенин чертенди. Сөз ючюн, инфаркт болганынына ишекли саусуланы Кардиология диспансерге этелдиле, тамырларында ауруу табылганына — регион тийишлери арасына, тиширилууны уа Перинатал арага жетирдиле.

Кыруу шахарла да районокла угады, адамла

аслам жыйылуучу жерлерде да айны барды медицина. Ол санда министр тау-туула кырауларда болуноу юсюндөн сатынганды. Азау эмда Четет талаанда стационар медицина пунктла орналыкъдыла, аларда ортология эмда травматология бөлөмле, сора терк болушук берген бригадала да болукуду. Терс-Къолда вертолет кюнарча жер жарашдырып умут барды.

Тырынууга уа району ара болныцасыны хангы мекемы болукуду. Аны къатында да вертолетга майдачык ишленириди. Бу багытуу урעדенилден энци травматология ара кырауга дейдиле.

Былай мадарла Минги тауну эткеринде солурга келгенлени медицина жаны бла жукъшаруу толусунлай жалчытырды себеплик эткериле, кюрортуу даражасын да кюрортолюде. РФ-ни Экономика анынытуу эмда Саулукъ саклау министрстволары шюндю бу проектлени ача бла жалчытыну онгланын изледиле.

Саулукъ саклау бөлөмдөрү ону энци да иленирилгенди. Рустам Калибатов билдиргенге кере, министрствону эмда анга боюнсану органзациялана да ишленир тюрлендирге тошеди. Аны хайырындан узак кезюудени сатыгыны этрге, бөлюмде чурумданы жик жик бла титирге, программала эмда проект жер жарашдырырга колдон келидики.

Министр дагында кеп сатыны юсюндөн айтканды: дарманла бла жалчытуу, медицина жумушланы калачытууну эмда аныны къоркъусулуугу, ишини кадрла хазырлануу да. Саулукъ саклау бөлөмю магыналы борчларын эм умугларын сюзгендери сора, Къабарты-Малкъарда бөлөмю 2030 жылга дери анынытуу стратегиясы жарашдырылды.

УБЛАШЛАНЫ Мурат.

Редакцияны кыонагы

«Алчылыаны санында къалыр ючюн, бар онгланы хайырланаргыза хазырбыз»

Быйыл Монополияларга кыжау Федерал службаны КъМР-де Управленисы (УОАС) кыраулары 32 жыл толды. Ая кезюуда тюрлю тюрлю ведомстволарга болуноу, комитетте, министрстволарга тюрленди. Бюгонлюке ол энци болганды. Аны борчларын бла муратлары, жаматуха магынасы юсюндөн УОАС-ны башчысы Анна Кумахова бла ушак этгенби.

— Анна Валентиновна, ведомство былай бир заманы ишлей эсе, ол кертиси бла да керек болуу жаматуха?

— Сөзюс, алайды. Жарысууга, аны магынасын аныламагынала да бардыла. Ведомствону тарыхы юсюндөн кысык айтханда, КъМР-де Управление 1992 жылда 31 январьда кыраулганды. Бу жылды ичинде кеп тюрлендиуу болгандыла. Монополияларга кыжау 5 пакет кыраулганды, ала бюгоние дери хайырлы ишлейди.

Экономика заманын излемлери бла бирге тюрленди, аны ючюн предпринимательлени закону севирилени бла аркинлерири сакларга керекди. Бизни органын баш борчу олду: тийиши законланы жарашдырып, къабыл керюрге, ала заманын излемлери келтирича этрге.

— Тюз аныламагы эсим, ведомствону законла жарашдырырга да аркинлери барды?

— Хау. Сөз ючюн, бытыр ишюнда монополияларга «Мой бизнес» ара бла келешимди ол а бизнесен цифралы излемлери, цифралы рынокда ишленген предпринимательлени кырауларга бурулууду.

Айтханычма, биз предпринимательге болушуклыга кыраулганды. Бу борчларыбызны чекеринде «Мой бизнес» ара бла келешимди проектти хазырлаганды, бу конюнде анга кып салырга белгиленди. Аны чекеринде предпринимательге праволу болушук этилдики: анылауу, билим беруу жумушла тамамланчылыды.

Кертизи айтханда, бизнес бла кюрешиме законланы билдире дечра тюрлюдо. Рекламаны, конкуренцияны юслеринден законланы излемлери уа къатыдыла. Аланы билмей бузынгана да къармай, жуук тутарга тошерики.

Законланы предпринимательге бла бирге жаматуу саулал билсе да хайырлы болуку эде?

— Аны тюз айтаса, УОАС кыралы вестаны контроль-надзор органыды, болсада профилактикага энци эс бурбагы. Школчыланы, студентлени праволу билмилерин иленириуу артында келешимди дечра кыраула. Келешимди чекеринде бизге кыонакыга студентле келедиле, ведомствону иши бла шагъарейлендиле.

Дагында информация технологияларга юйренген школчылга монополияларга кыжау билмилени дечра кырауладыла. Есок келген тюрлю бла анылауу иш кыраула, келешимди билмилер предпринимательлени ёздөрүне дечра эркине. Аладан бирлери бизнес бла кюреширге дечра, жангылмай, заманларын зарырача кыратмай, законланы чекеринде ишлепкъыдыла.

Налчыликте «Э-чи лицейинде да кырауларга эдик конкуренцияны дечра кыраула. Сабийи саны кылай анылаууларны юсюндөн доккалда жазгандыла. Алай бла ала конкуренцияга юкю сайын тюрленерини тошонгондиги — ол санда табылгатуу, адамданы араларында, экономикада да.

— Жаматуу эксперт совет ишлени ани шагъарды. Ол кенгешчи органды. Сөз ючюн, орманла, мекемдала реклама адамданы намысларын билдиргенге кыраула эм иги бизи регионун тирмесинде болганын айттырарга, энци оюну советини келешилери бла бирге сюзюп, соруну келешимди чыгарбарыс.

Бизни Управленианы башламчылыгы бла регионлада управлениелда жаматуу советлени семинарлары болган эди. ФАС-ны башчысы Максим Шаколовский анга ыраузылган айттып, улуу кенгеш бардырылганды. Жаматуу советни жыйынуулардан бирине Сергей Платов да къатышканды. Ол РФ-де реклама беруиучуларны ассоциациясыны таматасыды.

Бытыр КъМР-де УОАС жаматуу бла кыраулан башламчылыгына ололо болганына белгиленди, бизни сынануу башка субъектледге синдиргери эсертюле этилгенди. Быйлы а Шимал-Кавказ эм Юг Федерал округлада УОАС-ланы регион кенгешлери бардырыртыз соеиб, аны хангы регионлада коллегияларыбыз да келжиле.

Управление кыраула эм иги бизи регионун тирмесинде болганын айттырарга соеие. Жетишимлени андан ары бардырыртыз деп бек ышанам.

— Бузукулукланы республиканы айтханда, аланы этген организацияны, предпритяны жуупха тартуу жаны бла полномочиаларгыбыз бармыдыла?

Управление право нызамны саклаучу органды бла байламчыла ишлейди. Монополияла бла байламлы законланы сакламагыналыга жуупалыкты Административе бузукулукланы кодексинде белгилениди. Уголунлай жуупалык да барды. Сөзге, каретле келишим этилени иели бла тегилеширгенди, онглры упулула, власть органды алага себеплик, болушук этилди. Ол а конкуренция жаны бла законга келишмейди.

Конкуренция, тюз анылауу эсем, бирча толоула чыгаруу предпритяны алачу ючюн эришип, багылануу тошюрюрге керекди. Алай жашауда алай болмайды. Бенинине багыла бир кечеге битеу заправкала ёседиле. Неда «алтын» жумурхталаны ханпарындан эркиген да болура адамла...

Бу соруну саклау тууынам. Манга да жуукъларымдан, таншыларымдан багыла тюрленсе, ФАС кырайы къарды, дечра соруну эшитирге тошеди. Рынок экономикада хар субъект да файда алуу ючюн ишлейди. ФАС а рынокну болуноу тюрлендирге болушук предпритияла багыла кылай тохташдыры-

ганларны контролюу тамамлайды. Сөз ючюн, аны тауукчыла тууп, жумурхталаны кылай сатканы бизни ишмиз топилоду.

Бениниси юсюндөн айтханда, кыраула аны жарашдырыу эм сатуу бла бир неча компания кюрешеди. Ала багылануу кеслери сюйгенлери, бир тюрлю сылтау болмай тюрлендириселе, битеу рынокда болуу да анга кере кыраулукды.

Аланы ишлени федерал служба контрола тутады. Жумурхталаны багыларын соргынасы. Титиууден тохташдырылганы, республикада юк кынагыты Фабрикала жумурхталаны сатуу бла кюрешмейдиле, ала тауукчы ёздөрүдиле. Алай бла бизге аны тышкандан келтирмедиле — Ставрополь, Краснодар крайладан, Белоруссиядан да бардыла.

ФАС багылануу андан ары ёсюуден саклау жаны бла улуу иши толтурганды. Титиууден а Ставрополь крайда юк предпритие каретле келишим этгенлери ачыкъланганды. Аларды, витаминле, къошакыла, дарман саул, ала башка затланы багыларына предпритияла артык прешенте къошканды тохташдырылганды.

Шенюу уа жумурхтал хетер тентилдиге, кытыкъ жюкю, таш региондан, кырауландан да келтири болушуклыды.

— Управленида жаш адамла кеп ишленгенерге эс бурганам. Жаш коллектив хайырлыды дечрамыды?

— Быйлы манга да юбилейди. Управлениега келгени 15 жыл толды, анга башчылык энци этгенли уа — бир жыл. Ары дери орунбасарны кулулугуна урунганам. Къабарты-Малкъар кыраыл университетде конкурент праволу монополия жаны бла жарашдырыу кафедрасына башчылык этиме.

Жаш коллектив, сөзюсөз, хайырлыды, сейриди. Ала жангыча сатыш этдиле, тирдиле, башламчылыгында кюркъмайдыла. Законланы билдире, кеслери жуупала алага хазырдыла, сюдөгге журиуп, бизни оюнуларыбызны кыраулардыла.

Сөз ючюн, жыл бла жарым мындан алга практикалы Москвада улоу бошуган кызы келген эди. Ол билмилни, иши келлю болганын керюп, ише алганыбы. Шенюу да ол жангы бөлөмю бардырады — электроэнергияда, газ бла жалчытуула контролюу тамамлайды. Сюдге къатышып, оюнуларыбызны жетишимли кыраулайды. Кызыла кыраусуудула дегенилик, ма быйлы жуупалы ишлени бардыралдыла.

— Кырауыза а болурмыз? Ма, сөз ючюн, сиз быйлы магыналы ведомстволарга башчылыкты хайырлы тамамласыз. Кыйынмыды?

— Ишинги сюйсеюп, хар не да жетиги керюндю. Башка жаындан а — кыйынды. Кавказлы тиширлуучула, манга да биринчи жерде юйорюмдо. Мен кеп сабийли анана — ол баланы ёздөрүме. Ишден ары келип, ала сюйген ашык зарылган болушук соеие.

Сабийле биргерлени айнргыза, жангы затлагга юйренирге болушудыла. Бизге китапла окубузду, жүзюрге журиюбүз. Мен республиканы бек соеие, бютонда деменили тауарларыбыз энци сатуу, юйорюбуз бла бирге Минги тауну тирисине барычубуз.

— Сизни бла тюрлю-тюрлю жыйылууда тобеиуочилени. Не заманда да аруу, бир бирине келишген кийимледге болганыгызын белгилерге соеие. Таматага тыш сыфаты магыналымыды?

— Ол хар адамга да магыналыды. Бизни иги дунбидени ачыкъларгы тыш сыфатыбыз болушды. Мен а шюндан сора художник-модельер болушуга сюйем. Алай тюрлю-тюрлю сылтаула бла юристуларлени сайлаганам. Болсада модельер болушуга хазырланганын жашауда жаратканды. Сөз ючюн, сурат алдырырга бек соеие да, ол арилуучуну эсертге ол бергенди. Кабинетте, коридорда кереген да болурса суратланы — аланы кесим алдырганам.

Коллективте тигиу, эшиу, башка кыл усталык бла кюрешкен кызларыбыз келди. Аны айтханым, биз фабрикага барып, СВО-га къатышкан жашларыбызга керекли затканы тикен эдик. Жандаурулук жуоно уа юч кере ашыргандыбы. Жүүук кезюуде ведомствону ичине ярмарка кырауап, хар ишмизди кеси кылоу бла жарашдырыу энци сатуу, тоштен ачыгы да аскерилерибыз болушуга соеиб. Бу иш да артыкда магыналыды.

— Быйтырны ахырында сизге «КъМР-ни сыйлы юристи» деген махтауу ал берилгенди. Ол сизге не магыналы тутады?

— КъМР-ни башчысы Каббек Кокохова ишмем быйлы билмей багы бергени ючюн ыраузылганы айттырарга соеие. Ол улуу жуупалыкты. Къабарты-Малкъар мындан ары да предпринимательге тийишли мадарла кыраулган, конкуренция жаны бла законла сакланган ала регионланы арасында болуу ючюн, къолдон келгени этрге хазырбыз.

Ушакны ТИКАЛАНЫ Фатима бардырганды.

Гюлле салыу

29 январьда республиканы жаматуу билмилери Къабарты-Малкъарны Муталии башышениди. Ол Алим Кешкуховни керти поэзиясын, бийик адамлык кычанчы юслеринден айта, аны жашауу не жаны бла да коллопо болушуклыды, ол иги чыгармала жазганын, Къулайыны Кыясынн, аны къылам кыраулашыламын сора да, урушда сыналган улуу шүбүхүлк байламларын айтканды. Дагында Муталии ол СССР-ни заманында Жазычула союзуну фондуна таматалык этип турганына, Ала журтук, халкын чокюз сюйгенин, къылам кыраулашыларныа хурмет этип жашаганын да айтыр белгиленди.

Жайылууда «Литера-

Белгилу жазыучуну эсгергендиле

намулары бла ачканды. Ол Алим Кешкухов хар бир жерлешини журигенде не жерин, къвалы жалауу барганды. Ары кырау сөзюно да магыналыны айтып, аны, къылай болса да, республика бла дайым байламлы болуп турганын белгилегенди, кишиликни, шүбүхүлкге кертичилигин, огубулулуугун, адамлыктын юлгюге тутканды.

Бзы бла КъМР-ни халкы поэти КъМР-ни Жазыучуларыны союзуну правленини предедателини орунбасары Бепмайлы Муталии башышениди. Ол Алим Кешкуховни керти поэзиясын, бийик адамлык кычанчы юслеринден айта, аны жашауу не жаны бла да коллопо болушуклыды, ол иги чыгармала жазганын, Къулайыны Кыясынн, аны къылам кыраулашыламын сора да, урушда сыналган улуу шүбүхүлк байламларын айтканды. Дагында Муталии ол СССР-ни заманында Жазычула союзуну фондуна таматалык этип турганына, Ала журтук, халкын чокюз сюйгенин, къылам кыраулашыларныа хурмет этип жашаганын да айтыр белгиленди.

Жайылууда «Литера-

турнан Кабардино-Балкария» журналы жуупалы секретары Пётр Хатуев да сөлөшкенди. «Бюгон быйлагга жыйылына бу конюнде атканысы билеп келгенди. Жыйырма жылдан атлаганды Алим Пшемохович арабыздан кетгени, алай а ол аламан жазычу, поэт жашауубузу богон да жарыхталы турады. Ма

позт, жазычу болганын, аны кичи да сюйгенин, ол бетим, аман, адамлыктын белгиле, кеп сыналганды ётгени эсертгенди. Ол, жалаңда бизни республиканы жазычуу болуп къаламай, битеу да къыраулашыламын адаябиятына кесини кыйматлы, ёлюмсөз сөзюн кыйбанын да чертенди.

позт, жазычу болганын, аны кичи да сюйгенин, ол бетим, аман, адамлыктын белгиле, кеп сыналганды ётгени эсертгенди. Ол, жалаңда бизни республиканы жазычуу болуп къаламай, битеу да къыраулашыламын адаябиятына кесини кыйматлы, ёлюмсөз сөзюн кыйбанын да чертенди.

Ары келгенлени алапарында дагында Чегем муниципал районун администратиясыны таматасы Хасанчи Одижев сөлөшкенди. Ол, кесини таушулык жерлешини жашауу эм чыгармачлык жолуну юсюндөн кысык айттып, ары келгенде жерек ыраузылганын билдирип, аланы барысын да поэти турганын эти Шабанов.

Ушакны ТИКАЛАНЫ Фатима бардырганды.

Ушакны ТИКАЛАНЫ Фатима бардырганды.

Хурметлеу

Башкала сынагъан зорлукуну бютюндө сезерча

«Блокада ётмек» битеуроссей акция бийик туп элерибизде да өткенди. Ленинград толусунлай душман аскерледен эркин этилгени 80 жыл толганына атып, Черек районун жаш тёрло арасы «125 атам» хурметлеу жумушун суратганды. Нева черекде шахкыраты кюрюлуучуларыны, блокаданы кыйынлыкларын сынаганыны эсгерюу жумушлагга районун элперины школларыны окуучулары къатышкандыла. Алары Черек районун администратиясыны башчысыны болушуклусу Басыланы Харун эмда араны келечилери аштырганды.

Жаш адамла эртенги Кунрат элге кёрюлгенидиле. Дагында

Огъары Малкъарда Сауту эм алашарыны да къыраулаганды. Аларны хурметине эсертмедге болгандыла.

Акцигъа «125 атам» деп нек аталганын аныгарчанды. Блокаданы кезюунде шахарда сабийле кенге жюлдү алапай ётмек туурам жетгенди. Анга къошак асыры келден, ётмек дерге да къырым эди. Эсгерюу жумушлагга къатышкан жашла бла кызыла тентлери сынаган кыйынлыкны бютонда сезерча алапай да къырау гыржыны 125-граммлык туурмалары юшеингенди.

Байсыланы Харун жаш адамлагга Улуу Ата журт урушуну кезюнде халкыны батырыгыны

юсюндөн айтканды. Дагында Огъары Малкъары тарыхыны, белгиле адамларыны, сор бла кёрюночлюкю кыйынлыкларыны юслеринден хабарлаганды.

Токъланы Фатима.

Токъланы Фатима.

